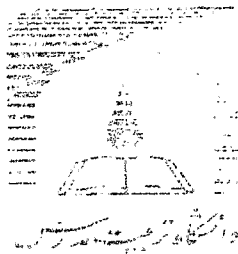

HEVEN

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده‌ی علوم انسانی

رساله‌ی دوره‌ی دکتری روان‌شناسی

تأثیر ارزیابی مجدد و فرونشانی تجارب هیجانی بر فعالیت ناحیه‌ای مغز با

نگاه به ابعاد برون‌گردی و نورزگرایی

جعفر حسنی

استاد راهنما:

دکتر پرویز آزادفلاح

استادان مشاور:

۱۳۸۸ / ۴ /

دکتر سید کاظم رسول‌زاده طباطبایی

دکتر حسن عشایری

انجمن نشریات علمی ایران
شماره ۱۳۸۸ / ۴ /

اسفند ۱۳۸۷

۱۱۴۷۴۸

بسمه تعالی

تاییدیه‌ی اعضای هیات داوران حاضر در جلسه‌ی دفاع از رساله‌ی دکتری

آقای جعفر حسینی رساله ۲۰ واحدی خود را با عنوان: تأثیر ارزیابی مجدد و فرونشانی تجارب هیجانی بر فعالیت ناحیه‌ای مغز با نگاه به ابعاد برون‌گردی و نورزگرایی در تاریخ ۱۳۸۷/۱۲/۷ ارائه کردند.

اعضای هیات داوران نسخه‌ی نهایی این رساله را از نظر فرم و محتوا تایید کرده است و پذیرش آن را برای تکمیل درجه‌ی دکتری پیشنهاد می‌کنند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه‌ی علمی	امضاء
۱- استاد راهنمای اصلی	دکتر پرویز آزاد فلاح	دانشیار	
۲- استاد راهنمای دوم			
۳- استاد مشاور اول	دکتر سید کاظم رسول‌زاده طباطبایی	استادیار	
۴- استاد مشاور دوم	دکتر حسن عشایری	استاد	
۵- استاد ناظر	دکتر محمد علی بشارت	استاد	
۶- استاد ناظر	دکتر علی فتحی آشتیانی	استاد	
۷- استاد ناظر	دکتر علیرضا مرادی	دانشیار	
۸- استاد ناظر	دکتر عباسعلی الهیاری	استادیار	
۹- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی	دکتر عباسعلی الهیاری	استادیار	

۱۳۸۸ / ۴ / ۱

آیین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش های علمی دانشگاه

تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسان ها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش های علمی که تحت عناوین پایان نامه، رساله و طرح های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجوی مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان نامه/ رساله نیز منتشر می شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب و یا نرم افزار و یا آثار ویژه حاصل از نتایج پایان نامه/ رساله و تمامی طرح های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آیین نامه های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره های ملی، منطقه ای و بین المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان نامه/ رساله و تمامی طرح های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم الاجرا است.

نام و نام خانوادگی

جعفر حسینی

امضاء

آیین‌نامه‌ی چاپ پایان‌نامه (رساله)‌های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به این‌که چاپ و انتشار پایان‌نامه (رساله)‌های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیت‌های علمی - پژوهشی دانشگاه است، بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش‌آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می‌شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان‌نامه (رساله)ی خود، مراتب را قبلاً به‌طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل رساله‌ی دکتری نگارنده در رشته‌ی روان‌شناسی است که در سال ۱۳۸۷ در دانشکده‌ی علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر پرویز آزادفلاح، مشاوره جناب آقای دکتر سید کاظم رسول‌زاده طباطبایی و مشاوره جناب آقای دکتر حسن عشایری از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به‌منظور جبران بخشی از هزینه‌های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می‌تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به‌عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می‌کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می‌تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می‌دهد به‌منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتاب‌های عرضه شده‌ی نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب جعفر حسنی دانشجوی رشته‌ی روان‌شناسی مقطع دکتری تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می‌شوم.

نام و نام خانوادگی: جعفر حسنی

تاریخ و امضا:

۱۳۸۸/۱۱/۸

الهی! ما را پیراستی چنانکه خواستی

الهی! از خرسندم نه صبور، نه رنجورم نه مجبور

الهی! تا ما تو آشنا شدم، از خلائق جدا شدم، در جهان شیدا شدم، نهان بودم پیدا شدم.

تقدیم به:

دریای خروشان و بی کران عشق، مادر

سایه بان آرامش، گوهر صبر و استقامت، پدر

همسفر و همراه همیشه مهربان زندگی ام، زهرا

و به دست‌های نازنین اندیشمندانی که باز شدن را بهتر

از مشت شدن بلد هستند.

و به آنان که یاریم کردند تا بیاموزم.

و تقدیم به آنان که آفتاب مهرشان بر آستان قلبم هرگز غروب نخواهد کرد.

تقدیر و سپاس

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَيِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ (آیهی ۲۸۶، سورهی بقره)

پروردگارا! اگر فراموش کردیم یا مرتکب اشتباه شدیم، ما را مؤاخذه مکن. پروردگارا! تکالیف سنگینی برعهدهی ما مگذار، چنان که برعهدهی کسانی که پیش از ما بودند گذاشتی. پروردگارا! آنچه را به آن تاب و توان نداریم بر ما تحمیل مکن؛ و از ما درگذر؛ و ما را بیامرز؛ و بر ما رحم کن؛ تو سرپرست مایی؛ پس ما را بر گروه کافران پیروز فرما.

سپاس و ستایش بی‌منتها خدای را سزاست که علم و دانش را چراغی فراسوی بشر قرار داد. اینک که به فضل خداوند سبحان، موفق به تنظیم این رساله شده‌ام، وظیفه‌ی خود می‌دانم که با واژه‌های هرچند قاصر ابراز دارم تشکر و قدردانی خود را از:

استاد دانشمند و ارجمندم جناب آقای دکتر پرویز آزاد فلاح به‌خاطر درایت علمی، نکته‌سنجی، دانایی، زیبایی و نیکویی بی‌همتایش؛ بزرگواری که شخصیت کامل وی امکان بالندگی و شکوفایی را بر هر فردی فراهم خواهد ساخت.

استاد فرزانه و ارجمندم جناب آقای دکتر سیّد کاظم رسول‌زاده طباطبایی، به‌خاطر صداقت، صفا و صمیمیت‌اش، با تمام دانشی که دارد فروتن و یک معلم واقعی است.

استاد فرهیخته و بزرگواریم جناب آقای پرفسور حسن عشایری، نماد اخلاق و تواضع علمی، به‌خاطر آموختن نگاه متفاوت به مسایل زندگی و هموار نمودن مسیرهای پیچیده و دشوار پژوهش حاضر. پرفسور جیمز گروس به‌خاطر همکاری صمیمانه‌اش در ارسال منابع غنی علمی و تشویق‌های مستمرش.

اساتید ارجمندم جناب آقایان دکتر محمدعلی بشارت، دکتر علی فتحی آشتیانی، دکتر عباسعلی الهیاری و دکتر علیرضا مرادی که سال‌ها خوشه‌چین علم و معرفت‌شان بوده‌ام.

دوست گهربارم جناب آقای دکتر هادی حسن‌زاده، قطب‌نمای معرفت و محبت، به‌خاطر زحمات بی‌دریغ‌اش در تدوین نرم‌افزارها و تحلیل فوریه.

و با تقدیر و تشکر از تمام دوستانم و کسانی که ما را در این راه یاری نمودند.

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر ارزیابی مجدد و فرونشانی تجارب هیجانی بر فعالیت ناحیه‌ای مغز با نگاه به ابعاد برون‌گردی و نورزگرایی بود. بدین منظور، بر اساس نمرات انتهایی ابعاد برون‌گردی و نورزگرایی نسخه‌ی تجدید نظرشده‌ی پرسشنامه‌ی شخصیتی آیسنگ و ملاک‌های ورود، چهار گروه ۲۰ نفری (شامل: برون‌گرد، درون‌گرد، نورزگرا و پایدار هیجانی) از جامعه‌ی دانشجویان پسر انتخاب شدند. تمام آزمودنی‌ها راست‌برتر متجانس (در دست، پا و چشم) بودند، سپس آن‌ها حالت‌های هیجانی جاری خود را از طریق مقیاس‌های عاطفه‌ی مثبت و منفی درجه‌بندی نمودند. در مرحله‌ی دوم، پس از کارگذاشتن الکترودهای انسفالوگرام در نقاط مختلف پوست سر، ۸ خط پایه‌ی فعالیت ۶۰ ثانیه‌ای، بر اساس دو ترتیب تصادفی متوازن شده‌ی متقابل (O-C-C-O-C-O-O-C , C-O-O-C-O-C-C-O) در حالت چشم باز و چشم بسته، برای ثبت EEG مورد استفاده قرار گرفت. در مرحله‌ی سوم، برای ارزیابی فعالیت نواحی پیشانی مغز در خلال القای ساده، ارزیابی مجدد و فرونشانی تجارب هیجانی مثبت و منفی، آزمودنی‌ها قطعه فیلم‌های برانگیزاننده‌ی هیجان‌های مثبت و منفی را مشاهده نمودند. در حالت القای ساده‌ی تجارب هیجانی، آزمودنی‌ها به‌صورت عادی به قطعه فیلم نگاه کردند. در حالت ارزیابی مجدد، از آن‌ها خواسته شد در حین تماشای فیلم، درباره‌ی فیلم به‌صورت غیرهیجانی فکر کنند و در حالت فرونشانی، به‌شیوه‌ای رفتار کنند که اگر شخصی آن‌ها را نگاه کند، به این نکته پی نبرد که چه چیزی را احساس می‌کنند. در طی این مراحل، همزمان EEG ثبت شد و تجربه‌ی ذهنی هیجان پس از القای تجارب هیجانی و راهبردهای نظم‌جویی هیجان مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داد که القای تجارب هیجانی مثبت و ارزیابی مجدد آن‌ها به افزایش فعال‌سازی قطعه‌ی پیشانی چپ مغز منجر می‌شود. این افزایش در افراد برون‌گرد و پایدار هیجانی بیشتر از افراد درون‌گرد و نورزگرا بود، درحالی‌که فرونشانی تجارب هیجانی مثبت تأثیر چندانی بر فعال‌سازی قطعه‌ی پیشانی مغز نداشت. القای تجارب هیجانی منفی و فرونشانی آن‌ها به افزایش فعال‌سازی قطعه‌ی پیشانی راست مغز منجر می‌شود، این افزایش در افراد درون‌گرد و نورزگرا بیشتر از افراد برون‌گرد و پایدار هیجانی بود. همچنین نتایج نشان داد که ارزیابی مجدد تجارب هیجانی منفی موجب فعال‌سازی نقاط متفاوت قطعه‌ی پیشانی مغز بر اساس ابعاد شخصیتی می‌شود. بررسی تأثیر راهبردهای نظم‌جویی هیجان بر تجربه‌ی ذهنی هیجان، نشان داد که صرف‌نظر از

ابعاد شخصیتی، ارزیابی مجدد تجارب هیجانی منفی بر خلاف فرونشانی، تجربه‌ی ذهنی آزمودنی‌ها را کاهش می‌دهد؛ همچنین ارزیابی مجدد تجارب هیجانی مثبت میزان تجربه‌ی ذهنی هیجان مثبت را افزایش می‌دهد. در مجموع، یافته‌ها دلالت بر این دارند که ابعاد نورزگرایی و برون‌گردی نقش تعدیل‌گری در مکانیسم‌های فعالیت مغزی راهبردهای ارزیابی مجدد و فرونشانی نظم‌جویی هیجان دارند و این راهبردها تأثیر متفاوتی بر فعالیت ناحیه‌ای قطعه‌ی پیشانی مغز دارند. با توجه به نتایج پژوهش، می‌توان گفت که تأثیر متفاوت راهبردهای نظم‌جویی هیجان بر فعالیت ناحیه‌ای مغز و تجربه‌ی ذهنی هیجان بر اساس ابعاد شخصیتی یکی از شاهراه‌های ورود به زمینه‌های آسیب‌شناسی، پیشگیری، درمان و سایر زمینه‌های پژوهشی می‌باشد.

کلید واژه‌ها: نظم‌جویی هیجان، ارزیابی مجدد، فرونشانی، ناقرینگی مغزی، ناقرینگی EEG

پیشانی، فعالیت ناحیه‌ای مغز، برون‌گردی، نورزگرایی.

فهرست مطالب

عنوان صفحه

فصل اول: مقدمه و گستره‌ی مسئله‌ی مورد پژوهش

۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- بیان مسئله	۹
۳-۱- سؤال‌های پژوهش	۱۷
۴-۱- فرضیه‌های پژوهش	۱۸
۵-۱- واژه‌شناسی، تعاریف نظری و عملیاتی متغیرهای اصلی پژوهش	۱۹
۵-۱-۱- ارزیابی مجدد و فرونشانی	۱۹
۵-۱-۲- تجارب هیجانی	۲۰
۵-۱-۳- ابعاد شخصیتی برون‌گرددی و نورزگرایی	۲۲
۵-۱-۴- فعالیت ناحیه‌ای مغز	۲۵
۶-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش	۲۹
۱-۲- نظم‌جویی هیجان	۳۳

فصل دوم: گستره‌ی نظری و پیشینه‌ی پژوهش

۲-۲- جانبی شدن هیجان	۳۹
۲-۲-۱- الگوی نیمکره‌ی راست	۳۹
۲-۲-۲- الگوی ظرفیت (والانس)	۴۱
۲-۲-۳- الگوی روی‌آورد/ اجتناب	۴۴
۲-۲-۴- الگوی سیستم فعال‌ساز رفتاری (BAS) و سیستم بازداری رفتاری (BIS)	۴۷
۳-۲- ناقرینگی EEG قطعه‌ی پیشانی مغز	۴۹
۳-۲-۱- ناقرینگی پایه‌ی قطعه‌ی پیشانی مغز و هیجان رگه	۵۱
۳-۲-۲- ناقرینگی وابسته به آزمایشی قطعه‌ی پیشانی مغز و هیجان حالت	۵۳

- ۳-۳-۲- نقش تعدیل‌گری ناقرینگی قطعه‌ی پیشانی مغز در فرایندهای هیجان ۵۴
- ۴-۳-۲- نقش میانجی‌گری ناقرینگی قطعه‌ی پیشانی مغز در فرایندهای هیجان ۵۶
- ۵-۳-۲- ناقرینگی قطعه‌ی پیشانی مغز به‌عنوان عامل خطر ساز و تعدیل‌گر آسیب‌شناسی روانی ۵۹
- ۴-۲- شخصیت، هیجان و فعالیت مغزی ۶۱
- ۵-۲- ملاحظات روش‌شناختی در بررسی ناقرینگی EEG قطعه‌ی پیشانی مغز ۶۹
- ۱-۵-۲- اصول تبدیل سیگنال‌های خام به داده‌های کمی و مقایسه‌ی فعالیت نیمکره‌ی راست و چپ مغز ۶۹
- ۲-۵-۲- رویکردهای آماری تجزیه و تحلیل داده‌های کمی (متریک) ۷۲

فصل سوم: روش‌شناسی

- ۱-۳- طرح و متغیرهای اصلی پژوهش ۷۶
- ۲-۳- جامعه‌ی آماری، گروه نمونه‌ی مورد مطالعه، حجم نمونه و شیوه‌ی نمونه‌برداری ۷۷
- ۱-۲-۳- معیارهای ورود ۷۹
- ۳-۳- ابزار و مقیاس‌های پژوهش ۷۹
- ۱-۳-۳- پرسشنامه‌ی خصوصیات جمعیت‌شناختی و ملاک‌های ورود آزمودنی‌ها ۷۹
- ۲-۳-۳- نسخه‌ی تجدید نظر شده‌ی پرسشنامه‌ی شخصیتی آیسنک (EPQ-R) ۷۹
- ۳-۳-۳- پرسشنامه‌ی دست برتری واترلو (فرم تجدید نظر شده) ۸۰
- ۴-۳-۳- پرسشنامه‌ی پابرتی واترلو (فرم تجدید نظر شده) ۸۱
- ۵-۳-۳- تعیین چشم برتری ۸۳
- ۶-۳-۳- مقیاس‌های عاطفه‌ی مثبت و عاطفه‌ی منفی (PANAS) ۸۳
- ۷-۳-۳- پرسشنامه‌ی پس از فیلم ۸۴
- ۸-۳-۳- قطعه فیلم‌های هیجانی ۸۵
- ۹-۳-۳- دستگاه موج‌نگار مغزی و نقشه برداری از مغز ۹۰
- ۴-۳- روند اجرای آزمایش و جمع‌آوری داده‌ها ۹۰
- ۵-۳- ثبت فعالیت الکتریکی مغز و کمی کردن داده‌ها ۹۳
- ۶-۳- طرح آماری و شیوه‌ی تجزیه و تحلیل اطلاعات پژوهش ۹۴

فصل چهارم: یافته‌های پژوهش

- ۱-۴- اطلاعات توصیفی گروه نمونه ۹۷
- ۲-۴- شاخص‌های توصیفی متغیرهای شخصیتی و شاخص دروغ در مقیاس آیسنک ۹۷

- ۳-۴- شاخص‌های توصیفی الگوی فعالیت و فعال‌سازی نواحی پیشانی مغز در حالت پایه و حالت‌های هیجانی (بر اساس موج آلفا)..... ۹۸
- ۴-۴- تحلیل آماری مربوط به الگوی فعالیت آلفای نواحی مختلف قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت پایه و فعال‌سازی آن در حالت‌های مختلف هیجانی..... ۱۰۲
- ۴-۴-۱- مقایسه‌ی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت القای تجارب هیجانی مثبت در گروه‌ها..... ۱۰۵
- ۴-۴-۲- مقایسه‌ی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت القای تجارب هیجانی منفی در گروه‌ها..... ۱۰۷
- ۴-۴-۳- مقایسه‌ی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت فرونشانی تجارب هیجانی مثبت در گروه‌ها..... ۱۰۹
- ۴-۴-۴- مقایسه‌ی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت فرونشانی تجارب هیجانی منفی در گروه‌ها..... ۱۱۱
- ۴-۴-۵- مقایسه‌ی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت ارزیابی مجدد تجارب هیجانی مثبت در گروه‌ها..... ۱۱۳
- ۴-۴-۶- مقایسه‌ی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت ارزیابی مجدد تجارب هیجانی منفی در گروه‌ها..... ۱۱۴
- ۵-۴- یافته‌های تکمیلی فرضیه‌های مرتبط با مقایسه‌ی الگوی آلفای فعالیت پایه و فعال‌سازی قطعه‌ی پیشانی مغز بر اساس فرایندهای هیجانی..... ۱۱۶
- ۶-۴- شاخص‌های توصیفی و تحلیل‌های آماری مربوط به تجربه‌ی ذهنی هیجان..... ۱۲۲

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

- ۵-۱- نکات کلی..... ۱۲۷
- ۵-۲- تأثیر القای ساده‌ی تجارب هیجانی بر الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز با نگاه به ابعاد شخصیتی برون‌گرددی و نورزگرای..... ۱۲۸
- ۵-۳- تأثیر فرونشانی تجارب هیجانی بر الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز با نگاه به ابعاد شخصیتی برون‌گرددی و نورزگرای..... ۱۳۳
- ۵-۴- تأثیر ارزیابی مجدد تجارب هیجانی بر الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز با نگاه به ابعاد شخصیتی برون‌گرددی و نورزگرای..... ۱۳۶
- ۵-۵- جمع‌بندی نتایج مرتبط با الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز..... ۱۳۸
- ۵-۶- تجربه‌ی ذهنی هیجان..... ۱۴۳
- ۵-۷- جمع‌بندی نهایی تفسیرها..... ۱۴۴
- ۵-۸- محدودیت‌های پژوهش..... ۱۴۷

۱۴۸	پیشنهادهای پژوهش
۱۵۰	کاربردهای پژوهش
۱۵۲	منابع و مأخذ

پیوست‌ها

۱۸۳	پیوست الف) پرسشنامه‌ی خصوصیات جمعیت شناختی
۱۸۴	پیوست ب) نسخه‌ی تجدید نظرشده‌ی پرسشنامه‌ی شخصیتی آیسنک (EPQ-R)
۱۸۸	پیوست ج) پرسشنامه‌ی دست برتری واترلو (فرم تجدید نظرشده)
۱۹۰	پیوست د) پرسشنامه‌ی پابرتری واترلو (فرم تجدید نظرشده)
۱۹۱	پیوست ه) مقیاس‌های عاطفه‌ی مثبت و عاطفه‌ی منفی (PANAS)
۱۹۲	پیوست و) پرسشنامه‌ی پس از فیلم
۱۹۳	پیوست ز) فرم رضایت‌نامه‌ی شرکت در پژوهش
۱۹۴	چکیده‌ی انگلیسی

فهرست جداول

عنوان و شماره	صفحه
جدول ۱-۳: شاخصهای توصیفی ابعاد شخصیتی در سطح نمونه‌ی اولیه	۷۸
جدول ۲-۳: معیار در نظر گرفته شده برای انتخاب آزمودنی‌ها در چهار گروه اصلی پژوهش	۷۸
جدول ۳-۳: میانگین و انحراف استاندارد نمرات دست‌برتری آزمودنی‌ها	۸۱
جدول ۴-۳: میانگین و انحراف استاندارد نمرات پایبرتری آزمودنی‌ها	۸۲
جدول ۵-۳: میانگین و انحراف استاندارد هیجان خودگزارشی قطعه فیلم‌های منفی ($n = ۳۲$)	۸۸
جدول ۶-۳: میانگین و انحراف استاندارد هیجان خودگزارشی قطعه فیلم‌های مثبت ($n = ۳۲$)	۸۹
جدول ۱-۴: شاخص‌های توصیفی مربوط به سن افراد نمونه بر اساس مقطع تحصیلی	۹۷
جدول ۲-۴: شاخص‌های توصیفی مربوط به ابعاد P, N, E و شاخص دروغ (L) در هر یک از گروه‌ها	۹۸
جدول ۳-۴: میانگین و انحراف استاندارد الگوی فعالیت پایه و فعال‌سازی آلفای نواحی مختلف قطعه‌ی پیشانی مغز بر اساس تجارب هیجانی مثبت و منفی	۹۹
جدول ۴-۴: میانگین و انحراف استاندارد الگوی فعال‌سازی آلفای نواحی مختلف قطعه‌ی پیشانی مغز در شرایط ارزیابی مجدد و فرونشانی تجارب هیجانی مثبت	۱۰۰
جدول ۵-۴: میانگین و انحراف استاندارد الگوی فعال‌سازی آلفای نواحی مختلف قطعه‌ی پیشانی مغز در شرایط ارزیابی مجدد و فرونشانی تجارب هیجانی منفی	۱۰۱
جدول ۶-۴: نتایج تحلیل واریانس مختلط ($۴ \times (۷ \times ۲ \times ۴)$ برای بررسی الگوی فعالیت و فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز	۱۰۴
جدول ۷-۴: نتایج آزمون تعقیبی توکی برای بررسی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت القای تجارب هیجانی مثبت	۱۰۶
جدول ۸-۴: آزمون تعقیبی توکی برای بررسی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت القای تجارب هیجانی منفی	۱۰۸
جدول ۹-۴: نتایج آزمون تعقیبی توکی برای بررسی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت فرونشانی تجارب هیجانی مثبت	۱۱۰

جدول ۴-۱۰: آزمون تعقیبی توکی برای بررسی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت فرونشانی تجارب هیجانی.....	۱۱۲
جدول ۴-۱۱: آزمون تعقیبی توکی برای بررسی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت ارزیابی مجدد تجارب هیجانی مثبت.....	۱۱۳
جدول ۴-۱۲: آزمون تعقیبی توکی برای بررسی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در حالت ارزیابی مجدد تجارب هیجانی منفی.....	۱۱۵
جدول ۴-۱۳: نتایج آزمون‌های t همبسته جهت بررسی الگوی فعال‌سازی قطعه‌ی پیشانی مغز در رابطه با تجارب هیجانی مثبت.....	۱۱۷
جدول ۴-۱۴: نتایج آزمون‌های t همبسته جهت بررسی الگوی فعال‌سازی آلفای قطعه‌ی پیشانی مغز در رابطه با تجارب هیجانی منفی.....	۱۲۰
جدول ۴-۱۵: میانگین و انحراف استاندارد تجربه‌ی ذهنی هیجان در حالت پایه و متعاقب القای تجارب هیجانی.....	۱۲۲
جدول ۴-۱۶: میانگین و انحراف استاندارد تجربه‌ی ذهنی هیجان آزمودنی‌ها متعاقب ارزیابی مجدد و فرونشانی تجارب هیجانی.....	۱۲۳
جدول ۴-۱۷: تحلیل واریانس مختلط (۸)×۴ برای بررسی تجربه‌ی ذهنی هیجان.....	۱۲۴
جدول ۴-۱۸: نتایج آزمون‌های t همبسته برای مقایسه‌ی تجربه‌ی ذهنی هیجان در حالت‌های مختلف.....	۱۲۴

فهرست اشکال و نمودارها

عنوان و شماره	صفحه
شکل ۱-۲- الگوی فرایندی نظم‌جویی هیجان (گروس، ۲۰۰۱؛ ۲۰۰۷).....	۳۶
شکل ۲-۲- طرح کلی الگوی هلر (۱۹۹۰، ۱۹۹۳): فعال‌سازی مغزی مرتبط با عاطفه بر اساس ساختار حلقوی شخصیت (آیسنک) و عاطفه (واتسن و تلگن).....	۶۸
شکل ۱-۵: پویائی‌های زمانی فرضی فعالیت عصبی نظم‌جویی هیجان قشر پیش‌پیشانی مرتبط با ارزیابی شناختی و فرونشانی بیانگر (اقتباس از گلدین و همکاران، ۲۰۰۸).....	۱۴۱

فصل اوّل

مقدمه و گستره‌ی مسئله‌ی مورد پژوهش

از زمان شکل‌گیری روان‌شناسی، هیجان‌ها با علاقه‌ی زیادی مورد مطالعه قرار گرفته است. از جمله مهم‌ترین پیشگامان مطالعه‌ی سازه‌ی روان‌شناختی هیجان، می‌توان به داروین، جیمز و فروید اشاره نمود (به نقل از گروس، ۱۹۹۸b). امروزه تردیدی نیست که هیجان‌ها دارای کنش‌وری‌های متعددی از جمله کنش‌وری تکاملی (توبای و کاسمیدس، ۱۹۹۰)، کنش‌وری ارتباطی و اجتماعی (به‌عنوان مثال، اکمن، ۱۹۹۳) و کنش‌وری تصمیم‌گیری (اوتلی و جانسون/ لیرد، ۱۹۸۷) می‌باشند. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که هیجان‌ها در هر لحظه، توجه (ویلیومیر، ۲۰۰۵)، تصمیم‌گیری (بچارا و همکاران، ۱۹۹۹)، حافظه (فلپس، ۲۰۰۶)، پاسخ‌های فیزیولوژیک (کاسیوپو و همکاران، ۲۰۰۰؛ لوینسون، ۲۰۰۳) و تعامل‌های اجتماعی (کلنر و کرینگ، ۱۹۹۸) را تحت تأثیر قرار می‌دهند، حتا دامنه‌ی وسیعی از فرایندهای بین‌فردی و درون‌فردی تحت تأثیر هیجان‌ها می‌باشند. توانایی موفق نظم‌جویی هیجان^۱ با شماری از پیامدهای سلامت جسمانی، اجتماعی و فیزیولوژیک مرتبط می‌باشد (گروس، ۲۰۰۲، ۲۰۰۷) و در نقطه‌ی مقابل فرض بر این است که نارسایی در نظم‌جویی هیجان، مکانیسم زیربنایی اختلال‌های خلقی و اضطرابی می‌باشد (کمپیل/ سیلس و بارلو، ۲۰۰۷). پس، همان‌گونه که هیجان‌ها به شیوه‌های متعددی می‌توانند سازگارانه باشند؛ می‌توانند ناسازگار هم باشند. کاهش شکاف بین جنبه‌ی سازگاری و ناسازگاری هیجان‌ها، یکی از اهداف کلیدی علوم عاطفی^۲ است که به‌سرعت در حال پیشرفت و گسترش می‌باشد (آمستادتر، ۲۰۰۸).

مطالعه‌ی کنترل شناختی هیجان در متون روان‌شناسی، سه پیشگام تاریخی مهم دارد (اوکسندر و گروس، ۲۰۰۵). زیگموند فروید در مقام پیشگام اول، به مطالعه‌ی روان‌پویشی دفاع و مفهوم مکانیسم‌های دفاعی پرداخت. فروید و پیروان وی با استفاده از توصیف‌های بالینی و مطالعه‌ی تفاوت‌های فردی، به بررسی و آزمایش نظم‌جویی اضطراب و سایر هیجان‌های منفی همت گماشتند. در امتداد این خط پژوهشی، دفاع‌های ادراکی در برابر پردازش محرک‌های منفی مورد بررسی قرار

¹ - Emotion regulation

² - Affective sciences

گرفت و دفاع‌های اختصاصی نظیر رویاروگری سرکوب‌گرایانه^۱ مطرح گردید (اردلی^۲، ۱۹۷۴؛ به نقل از اوکسندر و گروس، ۲۰۰۵؛ پاول‌هاوس و همکاران، ۱۹۹۷). پیشگام دوم، نظریه‌پردازان استرس و سنت رویاروگری هستند. در این خط پژوهشی، تمرکز بر مدیریت موقعیت‌هایی است که قابلیت‌های فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهند (لازاروس و فولکمن، ۱۹۸۴، ص ۱۴۱). این پژوهش‌ها، منجر به مطالعه‌ی اولیه‌ی ارزیابی مجدد شدند. در پژوهش جالبی که توسط لازاروس و آلفرت (۱۹۶۴) طرح‌ریزی شد، از آزمودنی‌ها خواسته شد به یک قطعه فیلم ناخوشایند (قسمتی از یک فیلم جراحی که برای فراخوانی هیجان ناامیدی تدوین شده بود) نگاه کنند و در حین تماشای فیلم، صحنه‌ها را به شیوه‌ی تحلیلی و مستقل مورد بازنگری قرار دهند، نتیجه‌ی به‌دست آمده حاکی از کاهش واکنش‌های فیزیولوژیک و ذهنی آزمودنی‌ها بود. پیشگام سوم، پژوهشگرانی هستند که به بررسی تحوّل خودنظم‌جویی^۳ پرداخته‌اند. این پژوهش‌ها، در مطالعه‌ی تحوّل اجتماعی/هیجانی^۴ ریشه دارند (اوکسندر و گروس، ۲۰۰۵). در این زمینه، مطالعه‌ی میشل و همکاران (۱۹۸۹) نشان داد که کودکان با استفاده از مکانیسم‌های ذهنی می‌توانند پاداش بهتر، ولی توأم با تأخیر زمانی را به‌دست آورند، این امر تکانه‌های فوری آن‌ها را کاهش می‌دهد. بر اساس این یافته‌ها، پژوهش‌های معاصر به روش‌های علم عصب‌نگر شناختی^۵ و رفتاری تأکید دارند و تمرکز اصلی آن‌ها بر پیامدهای نظم‌جویی هیجان می‌باشد.

افزون بر این، به‌نظر می‌رسد که تضادها، شکست‌ها و فقدان‌ها در زمان‌های مختلف، سازگاری انسان را تهدید می‌کنند. همان‌طور که ماتیوس اورلیوس (به نقل از اوکسندر و گروس، ۲۰۰۵) در حدود دو هزار سال قبل، خاطر نشان ساخته است، ما انسان‌ها دارای ظرفیت فوق‌العاده‌ای جهت نظم‌جویی هیجان‌های خود هستیم. نکته‌ی مهم این است که تلاش‌های نظم‌جویانه، تعیین‌کننده‌ی تأثیرات هیجان‌ها (خوب یا بد) بر سلامت روانی و جسمانی می‌باشند (گروس، ۱۹۹۸؛ گروس و مونوز، ۱۹۹۵؛ دیویدسن، ۲۰۰۰). پس، با توجه به اهمیت کنش‌وری سازگارانه هیجان‌ها، جای شگفتی وجود ندارد که پژوهش‌های نظم‌جویی هیجان تاریخچه‌ی طولانی داشته باشند. پژوهش‌های گذشته به بررسی واکنش‌های سلولی به استرس، پیامدهای رفتاری استفاده از راهبردهای خاص نظم‌جویی و

^۱- Repressive coping

^۲- Erdelyi, M. H.

^۳- Self-regulation

^۴- Socioemotional development

^۵- Cognitive Neuroscience

سیستم‌های عصبی درگیر در اشکال ساده یادگیری عاطفی و رفتارهای اجتماعی در جوندگان^۱ و پستانداران غیرانسان^۲ پرداخته‌اند (گروس، ۱۹۹۸؛ چارنی، ۲۰۰۴؛ کالین و شلتون، ۲۰۰۳؛ هولاند و گالاگر، ۲۰۰۴). در سال‌های اخیر، پژوهش‌های نظم‌جویی هیجان وارد مرحله‌ی جدیدی شده که در آن مطالعه‌ی انسان با روش‌های نوین عصب‌روانشناختی^۳ مانند موج‌نمای الکتریکی مغز (EEG)^۴، تصویرنگاری کارکردی تشدید مغناطیسی (fMRI)^۵، پتانسیل پاسخ فراخوانده (ERP)^۶ و موضع‌نگاری محوری رایانه‌ای (C.A.T.)^۷ متداول شده است. پژوهش حاضر به این مسئله، توجه خاصی داشته است.

از سوی دیگر باید توجه داشت که مبحث تفاوت‌های فردی در متون روان‌شناختی دارای جایگاه ویژه‌ای است، تا حدی که از تفاوت‌های فردی به‌عنوان مادر علم روان‌شناسی یاد می‌شود. با در نظر قرار دادن تفاوت‌های فردی، می‌توان گفت که افراد در مؤلفه‌های مختلف زیستی، اجتماعی، روان‌شناختی و شخصیتی متمایز از یکدیگر می‌باشند. این تفاوت‌ها، در رفتارهای هیجانی خاص نیز مشاهده می‌شود (دیویدسن، ۱۹۹۸). ممکن است مؤلفه‌های مختلف هیجانی (مانند تجربه‌ی ذهنی، رفتاری و پاسخ فیزیولوژیک) در افراد مختلف یکسان نباشند. به‌عنوان مثال، یک فرد ممکن است تحمل کمی در برابر خشم داشته باشد، بنابراین وی به‌صورت ذهنی تجربه‌ی خشم بیشتری را گزارش می‌کند، درحالی‌که از لحاظ واکنش فیزیولوژیک ممکن است خشمگین به‌نظر نرسد (به‌عنوان مثال، عدم افزایش ضربان قلب). این تلویحات، بیانگر نیازمندی ما به ارزیابی چندبعدی از سازه‌ی هیجان می‌باشد، یعنی در ارزیابی هیجان، بهتر است همزمان از ابزارهای خودگزارشی، شاخص‌های فیزیولوژیک و رفتار عینی (مانند کدگذاری چهره‌ای) استفاده شود. در این راستا، دیویدسن (۱۹۹۸) گزارش داد که افراد از نظر مؤلفه‌های خاص پاسخ‌دهی هیجانی مانند آستانه‌ی فراخوانی هیجان، فراوانی پاسخ هیجانی، زمان رسیدن به اوج و زمان بهبودی متفاوت می‌باشند. وی این جنبه‌ها را گاه‌شماری عاطفی^۸ می‌نامد. همچنین دیویدسن (۱۹۹۸) اظهار داشت که هیجان‌ها به‌ندرت بدون فرایندهای نظم‌جویی دخیل در

^۱- Rodents

^۲- Nonhuman primates

^۳- Neuropsychology

^۴- Electroencephalogram (EEG)

^۵- functional Magnetic Resonance Imaging (fMRI)

^۶- Evoked Response Potential (ERP)

^۷- Computerized Axial Tomography (C.A.T.)

^۸- Affective chronometry